

**ZPRÁVA O RESTAURÁTORSKÉM PRŮZKUMU
SCHRÁNY NA TORU ARON HA – KODEŠ V KOLÍNSKÉ SYNAGOZE**

MĚSTSKÝ ÚŘAD KOLÍN
odbor výstavby
stavební úřad
příloha č. 1 60 600268/10 -
ze dne 18.4.2011 k č. 40434/10-100

ZPRÁVA O RESTAURÁTORSKÉM PRŮZKUMU SCHRÁNY NA TORU ARON HA – KODEŠ V KOLÍNSKÉ SYNAGOZE

I. Lokalizace památky:

1. Okres: Kolín
2. Obec: Kolín
3. Adresa: Na hradbách 157, 281 00 Kolín
4. Název objektu: synagoga v Kolíně
5. Inventurní číslo památky: 34261/2-738

II. Údaje o památce:

1. Název památky: svatostánek se schránou na tóru Áron ha- kodeš
2. Autor: neznámý
3. Datace: 1696
4. Materiál, technika: polychromovaná, zlacená dřevořezba, štuková povrchová úprava architektury, polychromovaný kámen, textilie, kov
1. Rozměry:
Kamenné, dvojramenné schodiště se zábradlím:
v - 129 cm, š - 392 cm, tloušťka 18 cm, s draperií 26 cm
Áron ha - kodeš:
v - 563 cm, š - 360 cm, hloubka: dolní část - 49 cm,
římso nad vlysem - 60 cm
6. Předchozí známé rest. zásahy: J. Friem, 9. 8. 1843, M. Smrkovský. M. Nadějová, 1992

III. Údaje o akci:

1. Vlastník: Městský úřad v Kolíně, Karlovo náměstí 78, 28002 Kolín
2. Investor: Městský úřad v Kolíně, Karlovo náměstí 78, 28002 Kolín

IV. Popis památky:

Architektura svatostánku se plně shoduje s křesťanskými oltáři raného baroka. Pouze před sokl celé architektury je představeno drobné, dvojramenné schodiště se zábradlím, sloužící k přístupu k samotné schráně na Tóru (Aron ha-kodeš). Tuto schránu lemují po stranách dva sloupky s korintskými hlavicemi, jež vynášejí kompletní kladí a rozřatý štít. Kladí je nad sloupky oblamováno. Ve vlysu se nacházejí dva dedikační nápisy. Nástavec tvoří čtvercová plocha s nápisem umístěným uprostřed vavřínového věnce. Rámován je dvěma štíhlými sloupky, které vynášejí segmentový štít s taktéž oblamovanou římsou nad sloupky. Postranice a vrchol nástavce dotvářejí prořezávané akantové rozviliny. Součástí svatostánku je také malovaná drapérie na stěně za architekturou. Barevné provedení povrchu, napodobující mramor se zlacenými detaily, je výsledkem úprav z 19. a počátku 20. století. Hebrejský nápis v nástavci, který zní: „Hospodin dává sílu svému lidu, Hospodin požehná svůj lid v pokoji.“ (žalm 29,11), v sobě ukrývá chronogram, který dává malý letopočet židovského letopočtu 456 – tedy křesťanského roku 1696. Nápis umístěný ve vlysu oznamuje: „Toto je dar knížete a vysokého úředníka – Šemuele Oppenheima – na dvoře královském a v hlavním městě“. Šemuel Oppenheim (strýc zemského rabína v Čechách Davida Oppenheima) byl bohatý židovský finančník. Hlavním městem v zápisu je v tomto případě míněna Vídeň, titul knížete neznamená šlechtický stav, ale vyjádření vážnosti Oppenheima u příslušníků židovské obce.

Šemuel Oppenheim podporoval židovskou komunitu na řadě míst v Čechách a na Moravě. Pro nás je důležité, že věnoval svatostánek do pražské Klausovy synagogy. Zde chronogram uvádí křesťanský letopočet 1689. Tento Áron ha-kodeš typově shodný s kolínským – je pouze o něco jednodušší ve svém tvarosloví.

Lit: Muk, Muková, Rajnišová. 1990. Baroko na Kolínsku I., Regionální muzeum v Kolíně 2001

V. Popis stavu památky před započatím restaurátorských prací:

Kamenné, dvojramenné schodiště:

Kámen schodiště je polychromován na způsob malovaného mramoru. Přední strana je členěna pěti zapuštěnými výplněmi v hnědočervené barvě s bílým žilkováním. Jsou odděleny od zbývajících ploch barvy nazelenalého mramoru dřevěným, profilovaným orámováním zlaceným technikou vašgold.

Ve střední části schodiště jsou vytesány z kamene dva ornamentální pozlacené prvky, tvarem připomínající lilie. Horní část kamenného zábradlí, které je ukončené dřevěnou zlacenou římsou (úprava vašgold) je po celé délce pokryto červeným sametem s bambulemi. Dolní část schodiště je napojena na kamennou podlahu dřevěnou profilovanou lištou. Zadní strana schodiště není zdobena.

Na povrchu polychromie kamenného schodiště jsou viditelné barevné úpravy mramorování, podstavce i obou zlacených prvků. Hrany kamenného zábradlí i schodiště jsou na mnoha místech mechanicky poškozené, samotný podstavec je v tenké vrstvě přeštukován.

Povrchová úprava profilovaného orámování je uvolněná, podkladové stříbro je lokálně zoxidované, mechanicky poškozené, laky jsou zdegradované.

Látka je pokryta vrstvou povrchových nečistot, je mechanicky poškozena v horní části je téměř zničena.

Schrána na toru Áron ha – kodeš:

Ve vzdálenosti 96 cm od kamenného zábradlí ve výšce 35 cm nad úrovní dlážděné podlahy se na kamenném podstavci se schodištěm nachází samotný svatostánek se schránou na toru Áron ha-kodeš. Je instalován přímo na stěně na které vytváří členitý architektonický celek.

Veškerá architektura svatostánku je provedena ve dřevě s povrchovou úpravou technikou – štuko-lustro, napodobující mramor (barevné řešení povrchové úpravy sloupů a říms je do odstínu cihlové červeně, zbývajících částí jsou barevně řešeny do odstínu šedých, písmo ve střední části je v odstínu lomené bílé), ostatní části jsou upraveny technikou zlacení (obvodový rám schrány na toru, patky a hlavice sloupů, stuhy na věnci a písmo žalmu a část akantových listů) a polychromie (věnec a části akantových řezb v odstínu zelené a vnitřní prostor schrány v odstínu sytě modré s nalepenými papírovými hvězdami).

Totožná barevnost se objevuje i na výplních dveří z přední strany v kombinaci s hnědočervenou barvou obvodových částí a zlacených řezb. Polychromie šedého mramoru s bílým žilkováním se objevuje na dvířkách spodní úložné schránky, jejíž vnitřní prostor je bez povrchové úpravy)

VI. Nálezová zpráva průzkumu:

Průzkum schránky se skládal:

- z prohlídky v rozptýleném a bočním osvětlení
- z provedení fotodokumentace
- z provedení sond v barevné vrstvě polychromie
- zaměření schránky
- vyhledání archivních materiálů

Kamenné, dvojramenné schodiště:

Provedené sondy v barevné vrstvě (zeleně zbarveného mramoru) prokázaly dvě vrstvy přemalby na nejstarší zachované barevné vrstvě (odstín země zelená Česká) v lazurním provedení. Na podstavci se našla pod dvěma přemalbami nejstarší zachovaná tmavohnědá vrstva. Stejná barevnost se objevuje na bocích a zadní straně kamenného zábradlí.

Na výplních cihlově zbarveného mramoru se našla v dolním rohu druhé levé výplně signatura s letopočtem J. Friem 9/8 1843 který určuje dataci provedené úpravy. Pod touto vrstvou se nenachází žádná další vrstva.

Na zlacených ornamentálních prvcích je po dvěma vrstvami novodobých úprav nestejnoměrně zachovaná barevná lazura na vrstvě nejstarší zachovaného zlacení. Viz. Přiložená fotodokumentace.

Schrána na tóru Áron ha – kodeš:

Architektura svatostánku:

Provedená v technice štuko-lustro není v dobrém stavu. Je popraskaná a uvolněná od dřevěného podkladu, na mnoha místech doplněna nově provedenými tmely. Jednobarevné tmely bez zapojení jsou již na mnoha místech uvolněny, odpadávají a jejich drsnější povrch působí ve vztahu k staršímu okolí rušivě.

Zlacené části architektury:

Jsou v různém stavu v závislosti na době svého vzniku. Nejstarší zachované zlacení se nachází na *akantových rozvilinách* v horní části oltáře, kde se již značně uplatňuje červený bolusový podklad pod ztenčenou, případně již neexistující vrstvou zlacení. Lokálně je křídová podkladová vrstva uvolněna nebo zcela odpadlá. V ploše zlacení jsou patrné pozdější úpravy.

Polychromie dveří a vnitřního prostoru schránky:

Dveře schránky:

přední strany dveří

Současné barevné řešení *přední strany dveří* je cihlově hnědé orámování s tmavomodrými výplněmi. Provedené sondy ukázaly na cihlově hnědém orámování jednu vrstvu přemalby pod kterou se nachází tmavší, hnědý odstín na tenkém křídovém podkladu jako nejstarší zachovaná barevná úprava. Sonden v tmavomodré barevné vrstvě neprokázaly žádnou jinou barevnou úpravu na tenkém křídovém podkladu.

vnitřní strana dveří

sondy prokázaly dvě vrstvy přemalby světlejších odstínů na nejstarší zachovaném intenzivně tmavomodré barevné vrstvě. Pod touto vrstvou se nachází lazurní nános křídového podkladu na dřevěné podložce.

Vnitřní prostor schránky:

Na dřevěném podkladu se nachází tenká až lazurní nesouvislá vrstva křídového podkladu (na levé straně místy tento podklad zcela chybí). Na této křídové vrstvě je nanesen v proměnlivé síle nátěr modrého odstínu (šmolkového odstínu) v jedné, lokálně ve dvou vrstvách (opravy). Především na stropě ale i na bočních stranách se objevují nalepené papírové osmicípé hvězdy na ostatních místech se nacházejí pouze stopy po těchto hvězdách. Spodní desku schránky tvoří čisté, povrchově neupravené dřevo.

Dolní dvířka umístěné pod schránkou:

Dolní prostor pod schránkou je uzavřen dvěma křídly čtvercového tvaru s výplní. Provedená sonda ukázala na vrstvě nejstarší zachované polychromie jednu nesouvislou vrstvu přemalby.

Kovové části schránky:

Závěsné kování u dveří schránky je z pohledové strany pozlacené s vrstvou přemalby a laku, ze zadní strany zkorodované s zbytky modrého nátěru vnitřního prostoru schránky. Uzavírací systém dveří je zkorodován se zbytky barevného nátěru zadní strany dveří. Tři kovové, svislé pásy ve vnitřním prostoru schránky jsou silně zkorodované bez povrchové úpravy.

Stav dřevěné architektury a dřevořezb ornamentální výzdoby:

Dřevo architektury i dřevořezb je na různém stupni poškození dřevokazným hmyzem. Největší poškození dřeva je znatelné ve vnitřním prostoru schránky, hlavně na jeho levé straně, kde je vidět jeho aktivní působení. V místech, kde je odpadlá vrstva štuko-lustra jsou na viditelném dřevě stopy působení dřevokazného hmyzu.

Sondy na nosné liště akantových rozvilin ukázaly pod dvěma vrstvami růžových přemaleb nejstarší zachovanou barevnou okrovou vrstvu.

Patky a hlavice sloupů umístěných po boku schrány:

Korintské hlavice – nejstarší zachovaná hlavice (patrně původní) je druhá zleva z pohledové strany. Ostatní tři hlavice jsou pozdější kopie. Zlacená vrstva na nejstarší zachované hlavici je zkrakelovaná, lokálně uvolněná, mechanicky poškozená a na jejím povrchu jsou viditelné retuše plátkovým zlatem. Zlacení na kopiích staré hlavice je místy uvolněné a odpadlé, na povrchu nového zlacení je vrstva patiny ve formě silné, hnědé lazury.

Patky sloupů – s výjimkou levě krajní patky jsou ostatní nejstarší zachované (patrně původní). Zlacená vrstva na zachovaných patkách je zkrakelovaná, lokálně uvolněná, mechanicky poškozená a na jejím povrchu jsou znatelné retuše plátkovým zlatem. Zlacení na kopii starých patek je místy mechanicky poškozené, na povrchu nového zlacení je vrstva patiny ve formě hnědé lazury.

Patky a hlavice sloupků v nástavci:

Korintské hlavice – jsou patrně kopie nedochovaných hlavic. Zlacená vrstva na hlavicích je lokálně uvolněná, odpadlá, mechanicky poškozená a na povrchu nového zlacení je vrstva patiny ve formě silné, hnědé lazury.

Patky sloupků:

Zlacená a podkladová vrstva na zachovaných patkách je zkrakelovaná, lokálně uvolněná a mechanicky prodřená. Zlacení je sjednocené vrstvou patiny ve formě hnědé lazury.

Zlacení hebrejského nápisu žalmu v nástavci je z cca. 50% poškozeno. Chybějící části zlacení jsou doplněny sjednocující okrovou barvou. V okolí zlacení jsou patrné četné, ztmavlé přemalby.

Zlacené části *vavřínového věnce* se nachází v podobném stavu jako akantové rozviliny.

Obvodový zlacený rám schrány na tóru je v horní polovině přezlacený, v dolní polovině je nejstarší zachované zlacení mechanicky prodřené, lokálně je křídový podklad poškozen nebo již zcela chybí.

Zlacení ornamentálních prvků na dveřích schrány bylo již v minulosti několikrát upravováno a přemalováno. Stopy těchto úprav jsou patrné ještě v současné době. Na zkrakelovaném podkladě z vytlačované masy s nejstarší zachovanou, poškozenou zlacenou vrstvou jsou znatelné drobné zbytky přemaleb. Na profilovaných, dekorativních dřevěných lištách se nachází na nejstarší zachované vrstvě zlacení vrstva bronzového nátěru a stopy ztmavlého, oranžového laku a stopy po již dříve sejmutých vrstvách barevných přemaleb.

Zlacená vrstva žlábků po obvodu dveří je zkrakelovaná, uvolněná a lokálně odpadlá. Pod ní se nenachází kromě vrstvy polimentu a křídového podkladu žádná jiná vrstva.

VII. Návrh na restaurování:

Kamenné, dvojramenné schodiště:

- konzervace kamene
- konzervace a upevnění uvolněné polychromie a její podkladové vrstvy
- sejmutí omítkové vyrovnávací vrstvy na podstavci schodiště
- sejmutí nevhodných přemaleb, laků, tmelů a povrchových usazenin (rozsah a míra sejmutí přemaleb bude konzultována se zástupci NPÚ)
- vytmelení veškerých defektů v podkladové i barevné vrstvě polychromie
- retuš tmelů a všech poškození barevné vrstvy
- závěrečná konzervace

Profilované, dřevěné orámování výplní:

- konzervace dřevěné podložky
- upevnění uvolněného podkladu, vrstvy stříbra a laku
- odstranění povrchových usazenin a ztmavělých lokalit
- vykřídování odpadlých částí zlacení
- retuš všech poškození
- závěrečná konzervace

Textilní přehoz:

- fotodokumentace
- demontáž
- rozbory, zkouška stálobarevnosti
- čištění
- barvení
- skeletování, dotvoření – doplnění chybějících bambulek

Kamenná dlažba schodiště:

- konzervace kamene
- odstranění povrchových nečistot
- vytmelení veškerých defektů
- barevné sjednocení kamene
- závěrečná konzervace

Schrána na tóru Áron ha – kodeš:

Architektura svatostánku:

Zlacené a polychromované dřevořezby:

- sanování dřevokazného hmyzu (plynování)
- petrifikace dřeva
- upevnění uvolněné křídové a barevné vrstvy

- sejmутí zbytků nevhodných úprav a přemaleb (rozsah a míra sejmутí přemaleb bude konzultována se zástupci NPÚ)
- odstranění povrchových usazenin
- vykřídování odpadných částí zlacení a polychromie
- retuš všech poškození polychromie a dozlacení a zapojení retuší do celku
- závěrečná konzervace

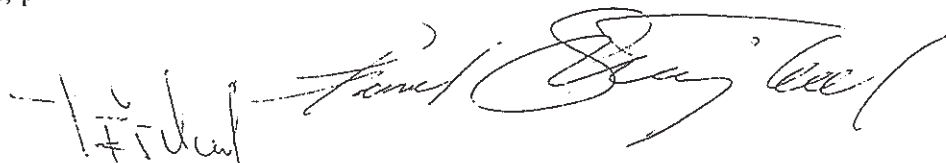
Architektura v technice šuko-lustra:

- petrifikace dřevěného podkladu (dle možností)
- injektáž a zpevnění uvolněných částí šuko - lustra
- odstranění nevhodných tmelů
- odstranění povrchových usazenin
- vytmelení všech poškození a rekonstrukce chybějících částí
- vybroušení a přešetření povrchu šuko - lustra

Kovové části svatostánku:

- odstranění nevhodných barevných přemaleb a vrstev bronzování
- očištění zkorodovaných částí kovu
- závěrečná konzervace kovu a barevné vrstvy

Dne 5. května 2010 byla v 10 hodin v kolínské synagoze provedena kolaudace restaurátorského průzkumu schrány na Tóru, Arón ha – kodeš za přítomnosti Mgr. S. Maděrové z památkového úřadu, paní Pešíkové z M. Ú. v Kolíně a Pavla Šmejkal ak. mal. – restaurátora.

Výsledky restaurátorského průzkumu byly převzaty
zastupcem XPU ÚOP SÚ – mgr. Ludmírou Maděrovou

dne 2. 8. 2010.

